

სამოქალაქო და კომერციულ დავებზე სასამართლო განსჯადობასთან დაკავშირებული შეთანხმებების აუცილებელი საერთაშორისო ხასიათი ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25-ე მუხლის გაგებით*

პროფ. დრ. ჰანეს რიოზლერი

LLM (ჰარვარდი), სამოქალაქო სამართლის, საერთაშორისო კერძო სამართლისა და სამართლის შედარებითი კვლევის პროფესორი და მედიისა და კომუნიკაციის სამართლის ინსტიტუტის (IMKR) დირექტორი, ზიგენის უნივერსიტეტი

I. შესავალი: საერთაშორისო ხასიათის მნიშვნელობა

სამართლებრივი ურთიერთობის საერთაშორისო ხასიათი წარმოადგენს ძირითად ამოსავალ კრიტერიუმს, როგორც საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლისთვის, ასევე საერთაშორისო კერძო სამართლისთვის. საერთაშორისო შინაარსის გარეშე, ამ ორ სფეროში არსებული საკმაოდ რთული რეგულაციების გამოყენება, რომლებიც სახელწოდებაშივე ატარებენ საერთაშორისო ხასიათს, სისტემასთან შეუსაბამო და უშედეგო იქნება. ბოლო წლებში, ევროკავშირის ისედაც საკმაოდ გაფართოებუ-

ლი საერთაშორისო კერძო სამართლისა და საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლის საერთაშორისო კონტექსტის გარეშე გამოყენება¹ ევროკავშირის კანონმდებლის მიერ საკუთარი კომპეტენციის გადაჭარბება იქნებოდა - ევროკავშირის შესაბამისი სამართლებრივი აქტების, მათ შორის აქ განხილული ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის² საფუძველს წარმოადგენს ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 81-ე მუხლი, რომლის მიხედვითაც ევროკავშირმა უნდა განავითაროს „საერთაშორისო ხასიათის სამოქალაქო საქმეებში სასამართლო თანამშრომლობა“.³ ამის საპირისპიროდ, წმინ-

* გერმანიიდან თარგმნა დავით მაისურაძემ.

¹ იხ. R. Michaels, The New European Choice-of-Law Revolution, Tulane Law Review 82 (2008), 1607; J. v. Hein/G. Rühl (Hrsg.), Kohärenz im Internationalen Privat- und Verfahrensrecht der Europäischen Union, 2016; H. Rösler, Die Europäisierung von IZVR und IPR als Herausforderung für die deutsche Gerichtsorganisation, ZVglRWiss 115 (2016), 533.

² ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაცია (EU) №1215/2012 სასამართლო განსჯადობის, გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების შესახებ სამოქალაქო და სავაჭრო საქმეებში (განახლებული ტექსტი), ABl.EU 2012 № L 351, გვ. 1.

³ Art. 81 Abs. 1 S. 1 AEUV. მიუხედავად ამისა, არსებობს ევროკავშირის საპროცესო სამართლის აქტები, რომლებიც ემყარება ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 114-ე მუხლს; მაგალითად, ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2020 წლის 25 ნოემბრის

დად ეროვნული პროცესები უმეტესწილად მიეკუთვნება ეროვნულ სამოქალაქო საპროცესო სამართალს.⁴

თუ რა პირობებშია მოცემული საერთაშორისო ხასიათი, უმეტეს შემთხვევაში, აშკარად ჩანს, მაგალითად, სხვა სახელმწიფოში მომხდარი ავარიის დროს, ხელშეკრულების საზღვარგარეთ დადების ან ვალდებულების შესრულების ადგილის სხვა ქვეყანაში განსაზღვრისას.⁵ თუმცა, არსებობს უფრო რთული შემთხვევებიც. მაგალითად, 2021 წელს, ევროპულმა სასამართლომ გერმანიის უმაღლესი ფედერალური სასამართლოს (BGH) მიმართვის საფუძველზე მომხმარებელთა სასარგებლოდ გადაწყვიტა, რომ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 17 I c მუხლის⁶ გაგებით, დავის საერთაშორისო ხასიათის დასადასტურებლად საკმარისია, თუ მომხმარებელი საცხოვრებლად საზღვარგარეთ გადავა, თუნდაც ეს მოხდეს ხელშეკრულების დადების შემდეგ, მაგრამ სარჩელის შეტანამდე.⁷ განსხვავე-

ბით საერთაშორისო კერძო სამართლისგან (რომი I-ის მე-6 მუხ.), აქ ყურადღება ექცევა საცხოვრებელ ადგილს არა ხელშეკრულების დადების, არამედ სარჩელის შეტანის მომენტში. მოცემულ საქმეში საერთაშორისო სამომხმარებლო სასამართლო განსჯადობის დასაბუთებისთვის საკმარისი აღმოჩნდა გადახდისუნარო მომხმარებლის მიერ გერმანიის, დრეზდენის ბანკში გახსნილი ანგარიში და შემდეგ შევიცარიანაში გადასახლების ფაქტი.⁸

საერთაშორისო ხასიათისა და ევროკავშირის საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლის მოზაიკას ევროპულმა სასამართლომ 2024 წლის 8 თებერვალს კიდევ ერთი აგური შემატა გახმაურებულ⁹ საქმეში „Inkreal s.r.o. vs Dúha reality s.r.o.“,¹⁰ რომელშიც საუბარია კომერციულ მხარეებს შორის სამოქალაქო და სავაჭრო საქმეებში სასამართლო განსჯადობის შეთანხმებებზე ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25-ე მუხლის

დირექტივა (EU) 2020/1828 მომხმარებელთა კოლექტიური ინტერესების დაცვის მიზნით გაერთიანებული სარჩელების შესახებ და დირექტივა 2009/22/EG-ის გაუქმების შესახებ, ABI.EU 2020 № L 409, გვ. 1.

⁴ გამონაკლისია, მაგალითად, ისეთი ნორმების ზეგავლენა, როგორიცაა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლი და ევროკავშირის ძირითადი უფლებების ქარტიის 49-ე მუხლი.

⁵ ზოგადად საერთაშორისო ხასიათის თაობაზე შდრ. R. Geimer, Internationales Zivilprozessrecht, 9. Aufl., Köln 2024 Rn. 10 f.; R. Magnus, Der grenzüberschreitende Bezug als Anwendungsvoraussetzung im europäischen Zuständigkeits- und Kollisionsrecht, ZEuP 2018, 507; A. Grimm, Der Auslandsbezug im internationalen Privat- und Zivilverfahrensrecht, Jena 2021, S. 31 ff.; J. Heinig, Grenzen von Gerichtsstandsvereinbarungen im Europäischen Zivilprozessrecht, Jena, 2010, S. 113 ff.; siehe für das IPR D. Martiny, in: Münchener Kommentar zum BGB, 8. Aufl., München 2021, Art. 3 Rom I-VO Rn. 91.

⁶ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაცია (EU) №1215/2012 სასამართლო განსჯადობის, გადაწყვეტილებების აღიარებისა და აღსრულების შესახებ სამოქალაქო და სავაჭრო საქმეებში (განახლებული ტექსტი), ABI.EU 2012 № L 351, გვ.1.

⁷ EuGH Urt. v. 30.9.2021 – C-296/20, ECLI:EU:C:2021:784 = EuZW 2022, 177 – Commerzbank; das Urteil betraf die Parallelvorschrift Art. 15 Abs. 1 lit. c des zwischen der EU sowie Dänemark, Island, Norwegen und

der Schweiz geschlossenen Lugano-Übereinkommens (Übereinkommen über die gerichtliche Zuständigkeit und die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen, ABI.EU 2009 Nr. L 147, S. 1); kritisch zu dem Urteil etwa C. v. Bary, Neues zum prozessualen Verbraucherschutz aus Luxemburg: Verbrauchereigenschaft und Wohnsitzwechsel, IPRax 2022, 457 (458 ff.), da es die situativen Anwendungskriterien entwerfe und die Vorhersehbarkeit der Zuständigkeit für den Unternehmer nicht genüge. Den Verbraucherbegriff bei einem Vertrag mit gemischten Zwecken, d.h. mit teils privaten und teils beruflichen Zielen (dual use), versteht der EuGH demgegenüber sehr eng, siehe EuGH Urt. v. 20.1.2005 – C-464/01, ECLI:EU:C:2005:32 = NJW 2005, 653 – Gruber; dazu H. Rösler/V. Siepmann, Der Beitrag des EuGH zur Präzisierung von Art. 15 I EuGVO, EuZW 2006, 76.

⁸ ნორმის ტექსტში ნათქვამია, „ვინაიდან მომხმარებელი მისი იურისდიქციის ტერიტორიაზე ცხოვრობს“ და არა „ცხოვრობდა“.

⁹ ევროპის კერძო საერთაშორისო სამართლის ასოციაციის (EAPIL) ბლოგზე, ე. წ. „Inkreal-ის შესახებ ონლაინ სიმპოზიუმის“ ფარგლებში, სწრაფადვე გამოქვეყნდა რამდენიმე ჩანაწერი მას შემდეგ, რაც გამოიცა ევროკავშირის სასამართლოს გადაწყვეტილება. (<https://eapil.org>).

¹⁰ EuGH Urt. v. 8.2.2024 – C-566/22, ECLI:EU:C:2024:123 – Inkreal = EuZW 2024, 262 (m. Anm. R. Wagner).

შესაბამისად.¹¹ ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25-ე მუხლის გამოყენებისთვის საკმარისია, თუ კომერციულ დავაში, რომელიც სხვა მხრივ მხოლოდ შიდასახელმწიფოებრივი დავაა, მხარეები აირჩევენ ევროკავშირის წევრი სხვა ქვეყნის სასამართლოებს ან კონკრეტულად განსაზღვრულ სასამართლოს. ამ საკითხზე გენერალურმა ადვოკატმა ჟან რიშარდ დე ლა ტურმა განსხვავებული შეხედულება დააფიქსირა თავის საბოლოო დასკვნებში,¹² თუმცა ევროპის სასამართლო, როგორც ცნობილია, ხშირ შემთხვევაში გენერალური ადვოკატის შეთავაზებებს მიჰყვება.¹³ გენერალური ადვოკატი მიიჩნევდა, რომ გარდა უცხო ქვეყნის სასამართლოს არჩევისა, რაც სუბიექტური კრიტერიუმია, საჭიროა ასევე ობიექტური, ანუ სასამართლო განსჯადობის შეთანხმების ფარგლებს მიღმა არსებული უცხოური კავშირიც.¹⁴ ევროპის სასამართლოს ამ

გადანყვეტილებაზე წინამდებარე სტატიაში ყურადღება გამახვილდება, რადგან მას პრაქტიკული და დოგმატური მნიშვნელობა აქვს საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლისთვის და აჩენს მსგავს ვითარებებზე დაკვირვების საჭიროებას.

II. მხარეთა ავტონომია სასამართლო განსჯადობასთან მიმართებით

სამოქალაქო და სავაჭრო საქმეებში სასამართლო განსჯადობის შეთანხმება, რომელიც ცალკე, ძირითადი ხელშეკრულებისა¹⁵ და საერთაშორისო კერძო სამართლისგან¹⁶ დამოუკიდებლად უნდა შეფასდეს, არის ყველაზე ძლევამოსილი ინსტრუმენტი, რომლითაც მხარეები განაგებენ თავიანთ უფლებებს საერთაშორისო სამართლებრივ ურთიერთობებში.¹⁷ შესაბამისად, ასეთი შეთანხმება ხშირად გვხვდება ხელშეკ-

¹¹ იხ. ნეგატიური დეფინიცია ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 1-ელ მუხლში.

¹² ეს მოსაზრება ფრანგულ სამართლებრივ ლიტერატურაში ფართოდ არის გავრცელებული; იხილეთ ამის შესახებ გენერალური ადვოკატის 2023 წლის 12 ოქტომბრის დასკვნებში მოყვანილი წყაროები საქმეში C-566/22, ECLI:EU:C:2023:768, ველი 32-ე.

¹³ H. Rösler, Europäische Gerichtsbarkeit auf dem Gebiet des Zivilrechts – Strukturen, Entwicklungen und Reformperspektiven des Justiz- und Verfahrensrechts der Europäischen Union, Tübingen 2012, S. 336.

¹⁴ გენერალური ადვოკატის დასკვნითი მოხსენება, ECLI:EU:C:2023:768 ველი. 32 – Inkreal; ასევე Magnus, ZEuP 2018, 507 (534); P. Mankowski, in: T. Rauscher (Hrsg.), Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht, Bd. I, 5. Aufl., Köln 2021, Art. 25 Brüssel Ia-VO Rn. 35 (beide unter Rückgriff auf die Wertung in Art. 3 Abs. 3 Rom I-VO, anders als der Generalanwalt); a.A., nämlich eine Parteivereinbarung über ein ausländisches Gericht (subjektiver Auslandsbezug) sei ausreichend, P. Gottwald, in: Münchener Kommentar zur ZPO, 6. Aufl., München 2022, Vorbemerkung zu Art. 1 Brüssel Ia-VO Rn. 33; R. Hausmann in: C. Reithmann/D. Martiny (Hrsg.), Internationales Vertragsrecht, 9. Aufl., Köln 2022 Rn. 7.20; K. S. Danelzik, Die Gerichtsstandsvereinbarung zwischen ZPO, EuGVVO und HGÜ, Baden-Baden 2019, S. 204, 212 (er bezeichnet eine Konstellation wie in Inkreal als „externe Parteivereinbarung“); R. Geimer, in: ders./R. Schütze (Hrsg.), Europäisches Zivilverfahrensrecht, 4.

Aufl., München 2020, Art. 25 EuGVVO Rn. 177 (es brauche keinen objektiven Auslandsbezug zum forum prorogatum).

¹⁵ Art. 25 Abs. 5 Brüssel Ia VO და Art. 3 lit. d HGÜ (ჰააგის კონვენცია სასამართლო განსჯადობის შესახებ 2005 წლის 30 ივნისი, გამოქვეყნებული ევროკავშირის ოფიციალურ ჟურნალში 2009 წელს, L133, გვ. 3). გერმანული გაგებით, ეს წარმოადგენს დამოუკიდებელ მატერიალურ-სამართლებრივ ხელშეკრულებას პროცესულურ ურთიერთობებზე (BGH, 29.2.1968 – VII ZR 102/65, BGHZ 49, 384 (386) = NJW 1968, 1233); იხ. Common Law-ის გაგების შესახებ: M. Illmer, Gerichtsstandsvereinbarung, internationale, in: J. Basedow/K. J. Hopt/R. Zimmermann (Hrsg.), Handwörterbuch des Europäischen Privatrechts, Tübingen 2009, S. 688 (689).

¹⁶ თუმცა, ექსკლუზიურად კომპეტენტური სასამართლოს შეთანხმება შეიძლება იყოს ერთ-ერთი გარემოება, რომელიც კონკლუდენტურად მიუთითებს სამართლის არჩევაზე, Art. 3 Rom I-VO-ს შესაბამისად (მე-12 Erwägungsgrund); P. Hay/H. Rösler, Internationales Privat- und Zivilverfahrensrecht, 5. Aufl., München 2016, Nr. 107 (S. 164 ff.). კომბინირებული (გამოხატული) სასამართლო განსჯადობისა და სამართლის არჩევის შეთანხმება შეიძლება გამოიწვიოს პროცესულურად ეკონომიკურად სასარგებლო თანხვედრა განსჯადობასა და გამოსაყენებელ სამართლებრივ ნორმას შორის.

¹⁷ P. Mankowski, Rechtswahl und Gerichtsstandsvereinbarung im Lichte der Spieltheorie, in: T. Eger/J. Bigus/C. Ott/G. v. Wangenheim (Hrsg.), Internationalisierung des

რულების სტანდარტული პირობების სახით. სასამართლო განსჯადობის შეთანხმება, ისევე როგორც სამართლის არჩევის შეთანხმება, ზრდის მხარეების სამართლებრივ უსაფრთხოებას, რაც უკავშირდება მოქმედი სამართლის პრინციპს (*lex fori*), პროცესის ენას, ხარჯებს, პროცესის ხანგრძლივობას, საერთაშორისო კერძო სამართლის გამოყენებას, აგრეთვე მანძილსა და სხვა ფაქტორებს.¹⁸ მკაფიოდ განსაზღვრული დათქმა სასამართლოს შესახებ ამცირებს ტრანზაქციულ ხარჯებს და ამით ხელს უწყობს საერთაშორისო ბიზნეს გარიგებებს.¹⁹ მხარეები, როგორც წესი, თანხმდებიან ექსკლუზიურ სასამართლო განსჯადობაზე, რაც კანონით დადგენილი სტანდარტია,²⁰ თუმცა ასევე გვხვდება განსხვავებული ფორმები, როგორიცაა ასიმეტრიული²¹ ან პირობითი²² შეთანხმებები.

გარემოებათა მიხედვით, მხარეებმა, შეიძლება, აირჩიონ, როგორც ამ მოლაპარაკებაში ძლიერი მხარის ქვეყნის სასამართლო, ისე მესამე, ანუ ნეიტრალური ფორუმი – მნიშვნელობა არ აქვს, რა იქნება ამ შეთანხმების მიზეზი, რისში შესული სახელშეკრულებო მოლაპარაკებიდან გამოსავალი თუ სასამართლოს პროფესიული

კომპეტენცია და სხვა (მაგალითად, მტკიცებითი ან შემდგომში აღსრულებასთან დაკავშირებული) მახასიათებლები.²³ რა მიზეზები ამოძრავებდათ მხარეებს *Inkreal*-ის საქმეში, ჯერჯერობით გაურკვეველია. ყოველ შემთხვევაში, არ შეიძლება თითოეული მხარის მიერ საკუთარი ქვეყნის სასამართლო განსჯადობის დაწესების მცდელობა ჩიხად მიჩნეულიყო: ორივე მხარე წარმოშობით სლოვაკეთიდანაა.

ზოგჯერ მხარეები იმიტომ თანხმდებიან უცხოური ფორუმების სასარგებლოდ, რომ მათდამი მიმართვა, როგორც პრაქტიკულად, ისე სამართლებრივად, ხშირად გაცილებით რთულია და შესაბამისად, შემზღუდველი ეფექტი აქვს. „გარე თამაშის“ შემთხვევაში, უფრო იშვიათად ხდება დავის ნაადრევი ესკალაცია, რაც იწვევს ადვოკატისა და სასამართლოს ხარჯებს. ამ აზრის შესაბამისად, მხარეებმა *Inkreal*-ის საქმეში

Rechts und seine ökonomische Analyse, Festschrift für Hans-Bernd Schäfer, Wiesbaden 2008, S. 369 (380).

¹⁸ Hay/Rösler, IPR und IZVR, (Fn. 16), Nr. 22 (S. 36).

¹⁹ საერთაშორისო ტრანზაქციების დილემის შესაზღუდად (ანუ ნაკლები საერთაშორისო და მეტი ეროვნული გარიგებების დადება) G. Rühl, Statut und Effizienz – Ökonomische Grundlagen des Internationalen Privatrechts, Tübingen, 2011, S. 39 ff.; J. Basedow, The Law of Open Societies – Private Ordering and Public Regulation in the Conflict of Laws, Leiden 2015, S. 91 ff.; zu den Vorteilen der Gestaltungsfreiheit auch A. Mills, Party Autonomy in Private International Law, Cambridge, 2018.

²⁰ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25 I 2 მუხ. ჰააგის კონვენცია მოქმედებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც სასამართლოს არჩევის უფლება ექსკლუზიურად არის შეთანხმებული, ჰააგის კონვენციის 3 „a“ მუხლის შესაბამისად.

²¹ ფინანსურ ბაზრებზე გავრცელებული ასიმეტრიული შეთანხმებები, რომლებიც მხოლოდ ერთ მხარეს (მაგალითად, კრედიტორს) ზღუდავენ, სადავოა; ამ საკითხზე იხილეთ M. Lehmann/A. Grimm, Zur Zulässigkeit asymmetrischer Gerichtsstandsvereinbarungen nach Art. 23 Brüssel I-VO, ZEuP 2013, 890 (im Zusammenhang mit einem Urteil der französischen Cour de cassation); M. Keyes/B. A. Marshall, Jurisdiction Agreements:

Exclusive, Optional and Asymmetrical, Journal of Private International Law 11 (2015), 345; H. Wais, Einseitige Gerichtsstandsvereinbarungen und die Schranken der Parteiautonomie, RabelsZ 81 (2017), 815; B. A. Marshall, Asymmetric Jurisdiction Clauses, Oxford 2023. ასევე არსებობს ჯვარედინი დათქმები. ეს განიმარტება საერთაშორისო არბიტრაჟის მაგალითზე. მაგალითად, შეთანხმებაში, რომელიც, ერთი მხრივ, ევროპული კავშირისა და ევროპული ატომური ენერგიის გაერთიანებას და, მეორე მხრივ, დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებულ სამეფოს შორის გაფორმდა, ABI.EU 2021, L 149, მუხლი 1, პროცედურული წესების 24-ე პუნქტში ნათქვამია: „არბიტრაჟის მოსმენა (ლონდონში) ჩატარდება, თუ მოსარჩელე ევროპული კავშირი, ხოლო ბრიუსელში, თუ მოსარჩელეა გაერთიანებული სამეფო.“

²² H. Rösler, Mehr Freiheit wagen im Kollisionsrecht – Zur Zulässigkeit von floating choice-of-law clauses im Wirtschafts-, Familien- und Erbkollisionsrecht der Europäischen Union, in: A. Dutta/C. Heinze (Hrsg.), „Mehr Freiheit wagen“ – Beiträge zur Emeritierung von Jürgen Basedow, Tübingen 2018, S. 277.

²³ შდრ. R. A. Schütze, Rechtswahl- und Gerichtsstandsklauseln bei equal bargaining power der Parteien, in: J. Dammann/W. Grunsky/T. Pfeiffer (Hrsg.), Gedächtnisschrift für Manfred Wolf, München 2011, S. 551.

სასამართლოსთვის მიმართვამდე მოლაპარაკების ზოგადი ვალდებულება დააწესეს.²⁴ პრაქტიკაში იზრდება საფეხუროვანი დათქმების გამოყენება. მაგალითად, სასამართლო ან (ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის მიღმა მყოფი) საარბიტრაჟო განხილვა ხშირად მხოლოდ (ზოგჯერ ვადებით შეზღუდული) მედიაციის შემდეგ იწყება.²⁵

სასამართლო განსჯადობის თაობაზე შეთანხმება, რომელიც ფორმალურად და მატერიალურად ნამდვილი²⁶ და ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის მიხედვით შესაბამისი²⁷ უნდა იყოს, კიდევ უფრო მეტი საპროცესო ეკონომიკური უპირატესობით გამოირჩევა: იგი ამცირებს ერთი მხარის მიერ მეორესთვის საზიანო ან პროცესის გამაჭიანურებელ „Forum shopping“-ის²⁸ რისკს და განსჯადობის საკითხზე დავების რაოდენობას. აქედან გამომდინარე, ალბათ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25-ე მუხლი წარმოადგენს მთელი ევროპის საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო

სა სამართალში ყველაზე მნიშვნელოვან დებულებას, მიუხედავად იმისა, აცნობიერებენ თუ არა ამას მხარეები. სტატისტიკურად, ევროპის სასამართლო ხშირად მსჯელობს ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25-ე მუხლზე ან მის წინამორბედ 1968 წლის რეგულაციებზე^{29,30} საერთო ჯამში, ევროპის სასამართლო პრაქტიკა სამოქალაქო და სავაჭრო საქმეებში სასამართლოსთან თანამშრომლობის მხრივ განსაკუთრებით მრავალფეროვანია. 2015-2022 წლებში თითქმის 250 შუამდგომლობა შევიდა ევროპულ სასამართლოში შუალედურ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით.³¹

მხარეთა ავტონომიის უპირატესობა კანონით დადგენილი განსჯადობის დაცვის სახელმწიფო ინტერესთან შედარებით ინვესტს სასამართლო ადგილმდებარეობებისა და მართლწესრიგების კონკურენციას, მათ შორის, მხარეებისთვის მეტად ან ნაკლებად ხელსაყრელი ფაქტობრივი პირობებისა და სამართლებრივი ნორმების გათვალისწინებით. მხარეთა ავტონომიის პრინციპის გათვალისწინება³² და ამ გზით გაჩენილი

²⁴ ხელშეკრულების დებულება ასეთია: „ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ან მასთან დაკავშირებით წარმოქმნილი ყველა გაურკვევლობა ან დავა, პირველ რიგში, საერთო მოლაპარაკებების გზით მოგვარდება [...], რათა ორივე მხარისთვის მისაღებ გადაწყვეტილებამდე მივიდეს.“ ამის შემდეგ მოდის სასამართლოს ადგილის შეთანხმება. გენერალური ადვოკატის დასკვნა ECLI:EU:C:2023:768, მუხლი მე-10 – Inkreal.

²⁵ უნოდებენ „escalation clauses“-ს ან „multi-step dispute resolution clauses“-ს; ამის თაობაზე: S. Kröll, Eskalationsklauseln im internationalen Wirtschaftsverkehr, ZVglRWiss 114 (2015), 545; K. P. Berger, Law and Practice of Escalation Clauses, Arbitration International 22 (2006) 1 ff.

²⁶ თითქმის ყოველთვის მოთხოვნილი წერილობითი ფორმის თაობაზე იხ. ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 1 I 3, III მუხ. (მდრ. ჰააგის კონვენციის 3 c მუხლს). სასამართლოს არჩევის შეთანხმების ბათილობა განისაზღვრება არჩევითი ფორუმის სამართლის მიხედვით ბოლო რეფორმის შემდეგ, ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25 I 1 მუხლი (ამ ნორმის წინასახე ჰააგის კონვენციის 5 I მუხლი).

²⁷ ფარგლების მნიშვნელოვან შეზღუდვებს აჯამებს ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25 IV მუხლი.

²⁸ თუმცა, მოსარჩელის მხრიდან ფორუმ შოპინგი, რომელიც ის შესაძლოა სარგებლობს როგორც ტერიტორიული სიახლოვით, ასევე იმ ფორუმში მოქმედი პროცედურული, კოლიზიური და, შესაძლოა, მატერიალური სამართლის უპირატესობებით („first mover advantage“), თავისთავად არ არის გაკიცხვის საგანი. H. Linke/W. Hau, Internationales Zivilverfahrensrecht, 9. Aufl., Köln 2024, Rn. 4.24.

²⁹ დაწყებული ჯერ კიდევ საერთაშორისო სამართლის ინსტრუმენტით: ბრიუსელის კონვენციით სამოქალაქო და კომერციულ საქმეებში სასამართლო განსჯადობისა და სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულების შესახებ 27.9.29; შემდგომი დამატებების შესახებ იხ. კონსოლიდირებული ვერსია ABI.EG 1998 Nr. C 27, S. 1. ბრიუსელი I-ს (რეგულაცია (EG) Nr. 44/2001, ABI.EG 2001 Nr. L 12, S. 1) ეს საერთაშორისო სამართლის აქტი შემოაქვს კავშირის სამართალში.

³⁰ 2015-2022 წლებისთვის ევროკავშირის სასამართლოს (EuGH) პრეცედენტული სამართლის შეფასებამ შემდეგი შედეგი აჩვენა: მუხ. 7 I, II; მუხ. 1, მუხ. 17, მუხ. 24 Nr. 1 და მე-7 ადგილზე მუხ. 25. M. Mantovani, <https://eapil.org/2022/11/18/eu-private-international-law-before-the-ecj-back-to-procedural-issues>.

³¹ Linke/Hau, IZVR (Fn. 28), Rn. 1.9.

³² ვრცლად Basedow, Law of Open Societies (Fn. 19), S. 147 (Nr. 253): Parteiautonomie „represents, as it were, a human right in a globalized world“; zudem J. Basedow,

კონკურენცია, სასამართლოების მიერ, ნაწილობრივ, ჯერ კიდევ განიხილება, როგორც ტერიტორიული იურისდიქციის შეზღუდვა, რის გამოც, ევროპისა და ჩრდილოეთ ამერიკის³³ ფარგლებს გარეთ, ხშირად უგულებელყოფილია სასამართლო განსჯადობის შეთანხმებები. ეს განსაკუთრებით იმ შეთანხმებებს ეხება, რომლებიც ითვალისწინებს შიდასახელმწიფოებრივი განსჯადობის უარყოფას (დეროგაცია) და ამის სანაცვლოდ, უცხო ქვეყნის სასამართლოების განსჯადობის დადგენას (პროროგაცია).³⁴

ამასთან, ურთიერთნდობის ინტერესებიდან გამომდინარე, შესაძლოა გავითვალისწინოთ აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს შეხედულება, რომელმაც 1972 წელს პირველად აღიარა დეროგაციული დათქმა „forum selection clause“ და აღნიშნა: „ამერიკული ბიზნესისა და ინდუსტრიის გაფართოება დიდად ვერ ნახალისდება, თუ,

სოლიდური ხელშეკრულებების მიუხედავად, დავრჩებით პროვინციალურ შეხედულებაზე, რომ ყველა დავა უნდა გადაწყდეს ჩვენი კანონებითა და ჩვენს სასამართლოებში. [...] ჩვენ ვერ შევექმნით სავაჭრო და ეკონომიკურ ურთიერთობებს მსოფლიო ბაზრებსა და საერთაშორისო წყლებში მხოლოდ ჩვენი პირობებით, ჩვენი კანონებითა და ჩვენს სასამართლოებში განხილვის აუცილებლობით.“³⁵

ამავე აზრს ნაწილობრივ იზიარებს ევროპაც,³⁶ სადაც კანონმდებელი და სასამართლო პრაქტიკა³⁷ დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს მხარეთა ავტონომიის სამოქალაქო და სავაჭრო საქმეებში, მაშინ როცა ავტონომია უფრო შეზღუდულია საოჯახო და მემკვიდრეობით საკითხებში.³⁸ ქონებრივი მოთხოვნებისთვის მხარეთა ავ-

Theorie der Rechtswahl oder Parteiautonomie als Grundlage des Internationalen Privatrechts, *RebelsZ* 75 (2011), 32.

³³ აშშ-ში, „The Bremen“-ის საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილების შემდეგ, დადასტურდა, რომ განსაკუთრებულად *forum non conveniens* არგუმენტის გამოყენება შეუძლებელია. *US Supreme* 12.6.1972 – 71-322, *The Bremen v. Zapata Off-Shore Company*, 407 U.S. 1 (1972); *Carnival Cruise Lines, Inc. v. Shute*, 17.4.1991 – 89-1647, 499 U.S. 585 (1991); *Great Lakes Insurance SE v. Raiders Retreat Realty Co., LLC*, 21.2.2024 – 22-500, 601 U.S. (2024). ამის შემდეგ, სასამართლოს ადგილის შეთანხმებები *prima facie* მოქმედია. მიუხედავად ამისა, მათი აღიარების ხარისხი სხვადასხვა ფედერალურ და საშტატო სასამართლოში განსხვავდება. J. Coyle, *Data on Choice-of-Court Clause Enforcement in US*, <https://conflictoflaws.net/2023/data-on-choice-of-court-clause-enforcement-in-us>.

³⁴ მაგალითად იხ. H. Kronke, *The Fading of the Rule of Law and its Impact on Choice of Court Agreements and Arbitration Agreements – Law and Policy*, *IPRax* 2024, 106. *Nordafrika und den Nahen Osten nennt B. Elbalti*, <https://conflictoflaws.net/2024/bahraini-high-court-on-choice-of-court-and-choice-of-law-agreements>.

³⁵ *The Bremen v. Zapata Off-Shore Co.*, 407 U.S. 1 (9) (1972) von Chief Justice Warren Burger.

³⁶ თუმცა არა ძალიან განსხვავებულ „jurisdictional filters“ და ისეთ მეთოდებში, რომლებისთვისაც აშშ-ში არ არსებობს ევროკავშირის მსგავსი ფედერალიზებული საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო და კერძო სამართალი. P. Hay, *Notes on the European Union's Brussels-I “Recast” Regulation*, *The European Legal Forum*

2013, 1 (8); J. Basedow, *Federal Choice of Law in Europe and the United States – A Comparative Account of Interstate Conflicts*, *Tulane Law Review* 82 (2008), 2119. ეს ასეა გერმანული სასამართლო პრაქტიკისთვისაც: BGH 17.10.2019 – III ZR 42/19, BGHZ 223, 269 = NJW 2020, 399 ამ გადაწყვეტილების შემდეგ, სასამართლო განსჯადობის შეთანხმების უგულებელყოფამ შეიძლება ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება წარმოშვას, § 280 Abs. 1 BGB. Zustimmend P. Hay, *Forum Selection Clauses – Procedural Tools or Contractual Obligations? Conceptualization and Remedies in American and German Law*, *IPRax* 2020, 505.

³⁸ საერთაშორისო ქორწინების საქმეებში, მეუღლეებს ჯერ კიდევ არ შეუძლიათ სასამართლო იურისდიქციის შეთანხმების დადება: ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2019 წლის 12 ივლისის რეგულაცია შეზღუდავს ამ შესაძლებლობას მშობელთა პასუხისმგებლობის საკითხებში, სადაც ბავშვს უნდა ჰქონდეს მნიშვნელოვანი კავშირი არჩეულ ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოსთან ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2019 წლის 12 ივლისის რეგულაციის მე-10 მუხლი). თუმცა, (გარკვეულ იურისდიქციებზე შეზღუდული) სასამართლო ადგილის შეთანხმებები შესაძლებელია *EuUnthVO*-ის მე-4 მუხლისა და *EuGüVO/EuPartVO*-ის მე-7 მუხლის შესაბამისად, რადგან საქმე ეხება ქონებრივ მოთხოვნებს. თუ მემკვიდრე აირჩია სამართლებრივი სისტემა რომელიმე წევრი სახელმწიფოს სასარგებლოდ, *EuErbVO*-ის მე-5 მუხლი აძლევს მემკვიდრეებს შესაბამის სასამართლო შეთანხმების შესაძლებლობას. იხ. Linke/Hau, *IZVR* (Fn. 29), Rn. 6.1. Auch die Rechtswahlmöglichkeiten im Internationalen Familien- und Erbrecht sind beschränkt, siehe H. Rösler, *Rechtswahlfreiheit im*

ტონომიის უფრო მკაფიო გამოხატულება საბოლოოდ დაკავშირებულია საერთო ბაზრის³⁹ განვითარების მიზანთან. ევროკავშირში სასამართლოს არჩევის შეთანხმებები დასაშვებია სამომხმარებლო და შრომით ხელშეკრულებებშიც კი, თუმცა კანონში ამ საკითხებზე მკაფიო შეზღუდვებია განსაზღვრული.⁴⁰ სამაგიეროდ, ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციაში არ არის განსაზღვრული უფლების ბოროტად გამოყენების⁴¹ ზოგადი დათქმა.⁴²

ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციიდან ახლანდელ რეგულაციაზე რეფორმის შედეგად გადასვლამ მხარეთა ავტონომია კიდევ უფრო გააძლიერა, რადგან ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25 I მუხლის

თანახმად, მხარეთაგან არც ერთს არ მოეთხოვება, რომ საცხოვრებელი ადგილი ჰქონდეს ევროკავშირში.⁴³ მეორე მხრივ, ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 6 I მუხლი ზოგადად მოითხოვს, რომ მოპასუხეს საცხოვრებელი ადგილი ჰქონდეს ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოში.⁴⁴ ამიტომ, ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25-ე მუხლისთვის საკმარისია მხარეთა ნებით განისაზღვროს, რომ კონკრეტული სამართლებრივი ურთიერთობიდან წარმოშობილი მიმდინარე ან მომავალი დავა ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს სასამართლოს ან სასამართლოების მიერ უნდა გადაწყდეს.⁴⁵

Internationalen Scheidungsrecht der Rom III-Verordnung, *RabelsZ* 78 (2014), 155.

³⁹ საერთო ბაზარი ნახსენებია ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის მე-3 და მე-4 განმარტებით პუნქტში. იხ. v.a. Art. 3 Abs. 3 EUV und Art. 3 Abs. 1 lit. b, Art. 4 Abs. 2 lit. a, Art. 26, Art. 114 AEUV.

⁴⁰ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის მე-19 და 23-ე მუხლების ფარგლებში Hay/Rösler, *IPR und IZVR*, (Fn. 16), Nr. 19 f. (S. 30 ff.); H. Rösler, *Verbraucherverträge (IPR und IZPR)*, in: J. Basedow/K. J. Hopt/R. Zimmermann (Hrsg.), *Handwörterbuch des Europäischen Privatrechts*, Tübingen 2009, S. 1612. Das Haager Übereinkommen vom 2005 klammert von vornherein viele Bereiche und so auch Verbraucher- und Arbeitsverträge aus (Art. 2 Abs. 1 HGÜ).

⁴¹ იხილეთ ჰააგის კონვენციის მუხლი 6 c: კონვენციის წევრი სახელმწიფოს სასამართლო, რომელსაც მიმართეს, მაგრამ მხარეებს არ შეუთანხმებიათ, ვალდებულია უარი თქვას თავის განსჯადობაზე, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც „ხელშეკრულების გამოყენება გამოიწვევს აშკარა უსამართლობას ან აშკარად ეწინააღმდეგება იმ ქვეყნის სასამართლოს მართლწესრიგს, სადაც მიმართვა მოხდა“. ასევე იხილეთ შევიცარიული IPRG, 5 II მუხლი: „სასამართლო განსჯადობის შეთანხმება უქმდება, თუ ერთ მხარეს შეუსაბამოდ წაერთვა შევიცარიული კანონმდებლობით დადგენილ სასამართლოში საქმის განხილვის უფლება.“ იხილეთ ასევე ამერიკული *Restatement (Second) of Conflict of Laws* (1971) ს. 80: „თუკი ეს არის უსამართლო ან გაუმართლებელი“. ასევე იხილეთ E. Gottschalk/S. Breßler, *Missbrauchskontrolle von Gerichtsstandsvereinbarungen*, *ZEuP* 2007, 56; J. Basedow, *Zuständigkeitsderogation*,

Eingriffsnormen und ordre public, P. Mankowski/W. Wurmnest (Hrsg.), *Festschrift für Ulrich Magnus zum 70. Geburtstag*, München 2014, S. 337. D. Coester-Waltjen, *Himmel und Hölle: Einige Überlegungen zur internationalen Zuständigkeit*, *RabelsZ* 79 (2015), 471.

⁴² ეს ეხება ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილებას, ECLI:EU:C:2024:123, *inkreal*-ის საქმეში, რომლის 34-ე პუნქტში ნათქვამია, რომ ევროკავშირის 1215/2012 რეგულაციის (ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაცია) 25-ე მუხლის საფუძველზე შერჩეული წევრი ქვეყნის სასამართლოები არ არიან უფლებამოსილი, შეაფასონ შეთანხმების შესაფერისობა ან სამართლიანობა.

⁴³ ამის საპირისპიროდ, ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 23 I 1 მუხლი ჯერ კიდევ მოითხოვდა, რომ მხარეებიდან „მინიმუმ ერთს ჰქონოდა საცხოვრებელი ადგილი წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე“.

⁴⁴ გამონაკლისებია, ძირითადად, ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 18 I მუხლის, 21 II მუხლი, 24-ე მუხლი და (რა თქმა უნდა) 25-ე მუხლი, რომელთაგან ყველა ნახსენებია 6 I მუხლით.

⁴⁵ თუ არჩეულია მესამე სახელმწიფოს სასამართლოები, მოქმედებს ამ სასამართლოს ავტონომიური დებულებები, მაგალითად, გერმანიაში გსსკ-ის 38-ე და მე-40 პარაგრაფები; იხ. Hein, *Die Neufassung der Europäischen Gerichtsstands- und Vollstreckungsverordnung (EuGVVO)*, *RIW* 2013, 97 (104). თუ შეთანხმებულია ევროკავშირის რომელიმე არაწევრი სახელმწიფოს სასამართლო, რომელიც ჰააგის კონვენციის ხელშეკრულების მხარეა (მაგ., დიდი ბრიტანეთი), უპირატესობა ენიჭება ამ ხელშეკრულებას (იხ. ქვემოთ, სქოლიო 93).

III. პრობლემის არსებითად განსაზღვრა: *Inkreal*-ის საქმის გარემოებები

საქმეს, რომელიც ევროპულ სასამართლოს შუალედური გადაწყვეტილების⁴⁶ მისაღებად გადაეცა, ორი ხელშეკრულება ედო საფუძვლად. აღნიშნული ხელშეკრულებებით, სლოვაკეთში მცხოვრებმა ფიზიკურმა პირმა სლოვაკური კომპანიისთვის, „Dúha reality“-სთვის, თითქმის 154,000 ევროს ოდენობის ორი სესხი გასცა. ორივე ხელშეკრულებაში, მოლაპარაკებების წარუმატებლობის შემთხვევაში,⁴⁷ განსაზღვრული იყო სასამართლო განსჯადობის ერთნაირი შეთანხმება. შესაბამისად, ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი დავები უნდა განხილულიყო „ჩეხეთის შესაბამისი და ტერიტორიულად კომპეტენტური სასამართლოს მიერ, (სამოქალაქო საპროცესო სამართლის) შესაბამისად“. სახელშეკრულებო მოთხოვნები ფიზიკურმა პირმა *Inkreal*-ს (მოსარჩელე) – ასევე სლოვაკურ კომპანიას⁴⁸ – გადასცა, თუმცა, „Dúha reality“-მ (მოპასუხემ) არ შეასრულა სესხის დაბრუნების ვალდებულება. მართალია, შეთანხმებები სასამართლო განსჯადობის თაობაზე, როგორც წესი, მხოლოდ ხელშეკრულების მხარეებს შორის მოქმედებს, მაგრამ *Inkreal*-ი სესხის ხელშეკრულების ვალდებულებით ურთიერთობაში ცესიის გზით შევიდა, რითაც ის ასევე სასამართლო განსჯადობის შეთანხმების სუბიექტად იქცა.⁴⁹

ამის შემდეგ *Inkreal*-მა ჩეხეთის რესპუბლიკის უზენაეს სასამართლოში სარჩელი შეიტანა

როგორც თანხის დაბრუნებაზე, ასევე ადგილობრივი კომპეტენციის მქონე ჩეხეთის სასამართლოს განსაზღვრაზე ჩეხეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-11 III პარაგრაფის შესაბამისად.⁵⁰ პრიორიტეტული, განსაკუთრებით კი ექსკლუზიური, კომპეტენციის არარსებობის პირობებში, მოსარჩელე მხარემ სასამართლო განსჯადობის შეთანხმებაზე, კერძოდ, ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25 I მუხლზე დაყრდნობით იმოქმედა. თუმცა, ჩეხეთის რესპუბლიკის უზენაეს სასამართლოს გაუჩნდა ეჭვი ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის გამოყენებადობის მართებულობაზე, რადგან სასამართლო განსჯადობის შეთანხმება მხოლოდ მეორე წევრ ქვეყანაში (ჩეხეთის რესპუბლიკა) წარმოადგენდა საერთაშორისო ასპექტს, მაშინ როცა მხარეები ერთსა და იმავე ქვეყანაში (სლოვაკეთი) იყვნენ რეგისტრირებულნი. შესაბამისად, სასამართლომ ევროპის სასამართლოს დაუსვა კითხვა, იყო თუ არა ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25-ე მუხლი გამოყენებადი ამგვარ ვითარებაში.

საინტერესოა, რომ მსგავსი ვითარება ჯერ კიდევ ოცი წლის წინ ავსტრიის უმაღლესი სასამართლოს განხილვის საგანი იყო. იმჟამინდელ საქმეში ორი გერმანელი მხარე შეთანხმდა ავსტრიის, ლინცის საოლქო სასამართლოს განსჯადობაზე. თუმცა, ავსტრიის უმაღლესმა სასამართლომ (OGH) ეს საკითხი ევროპის სასამართლოს კი არ გადასცა,⁵¹ არამედ „acte claire“-ის⁵²

⁴⁶ Art. 267 AEUV; წინასწარი გადაწყვეტილების მიღების პროცესის თაობაზე იხ. *Rösler*, Europäische Gerichtsbarkeit (Fn. 13), S. 9.

⁴⁷ იხ. ზემოთ სქოლიო 24.

⁴⁸ შდრ. ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 63 I მუხლი.

⁴⁹ შდრ. EuGH Urt. v. 18.11.2020 – C-519/19, ECLI:EU:C:2020:933 = EuZW 2021, 398 Rn. 47 – Ryanair/DelayFix; *H. Dörner*, in: *I. Saenger* (Hrsg.), ZPO, 10. Aufl., Baden-Baden 2023, Art. 25 EuGVVO Rn. 38.

⁵⁰ ჩეხეთის რესპუბლიკის აქტი No. 99/1963 Sb. (Civil Procedure Code), 11 III პარაგრაფი: „Where the case falls within the jurisdiction of courts of the Czech Republic and the circumstances determining the local competence are missing or cannot be ascertained, the Supreme Court [Nejvyšší soud] shall determine by what court the case

will be heard and decided.“
https://is.muni.cz/el/law/jaro2008/SOC026/um/99-1963_EN.pdf.

⁵¹ მხოლოდ ბოლო წლების განმავლობაში გაიზარდა ზემდგომი სამოქალაქო და საკონსტიტუციო სასამართლოების მიერ წინასწარი გადაწყვეტილების მიღების საკითხის წარდგენა. დანვრილებით: *H. Rösler*, Das Rechtsgespräch zwischen dem EuGH und den verschiedenen zivilgerichtlichen Instanzen über das Vertrags- und Deliktsrecht, EuZW 2014, 606.

⁵² ევროპის სასამართლოს მუდმივი პრაქტიკის თანახმად, ამ შემთხვევაში წინასწარი გადაწყვეტილების მიღების საკითხის წარდგენის ვალდებულება უქმდება; EuGH Urt. v. 6.10.1982 – 283/81, ECLI:EU:C:1982:335 = NJW 1983, 1257 – CILFIT. Das lädt dazu ein, dies als Ausrede für das Unterbleiben von eigentlich gebotenen

პრინციპით იმსჯელა, რომ საერთაშორისო ელემენტი არ არსებობდა და, შესაბამისად, ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 23-ე მუხლის (დღევანდელი ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25 I მუხლის წინამორბედი) გამოყენების საფუძველი არ არსებობდა.⁵³ ავსტრიის უმაღლესი სასამართლოსგან განსხვავებით, ჩეხეთის რესპუბლიკის უმაღლესმა სასამართლომ, საბედნიეროდ, ევროკავშირის სამართლოს მიმართა. *Inkreal*-ის საქმის ფარგლებში მან ევროკავშირის სასამართლოს 2022 წლის 26 აგვისტოს გადაუგზავნა შემდეგი სადავო შეკითხვა:⁵⁴ „ქმნის თუ არა Nr. 1215/2012 რეგულაციის გამოყენების საფუძველს მხოლოდ ის გარემოება, რომ ერთსა და იმავე წევრ ქვეყანაში მყოფი ორი მხარე ევროკავშირის სხვა წევრი სახელმწიფოს სასამართლოების განსჯადობაზე შეთანხმდა?“.

IV. ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილების კლასიფიკაცია

ევროპის სასამართლომ, საბოლოო ჯამში, დაადგინა, რომ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25 I მუხლის ტექსტი არ მოითხოვს ზოგად ან სპეციალურ საერთაშორისო კონტექსტს. კერძოდ, არ არსებობს რაიმე სახის შეზღუდვა, რომელიც სასამართლო განსჯადობის შეთანხმების გარდა, დამატებით კავშირს მოითხოვდა ევროკავშირის

წევრ სახელმწიფოსთან.⁵⁵ გენერალურმა ადვოკატმა თავის დასკვნებში ამგვარი დასკვნა უარყო. მისი მოსაზრებით ნორმის ტექსტიდან სათანადო არგუმენტი არ გამომდინარეობდა.⁵⁶ თუმცა ეს გასაგებია, რადგან ზოგადად ევროკავშირის კანონმდებლობაში მრავლადაა ხარვეზები, უზუსტობები და ტექნიკური შეცდომები.

ევროპის სასამართლომ სწორად მიიჩნია, რომ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის გამოყენებისთვის⁵⁷ აუცილებელია ზოგადი საერთაშორისო ელემენტი (*international element/élément d'extranéité*) და ამის დასადასტურებლად – ტრადიციულად, როგორც ევროპის სამართლოს სჩვევია – მხოლოდ და მხოლოდ თავის წინა გადაწყვეტილებებზე მიუთითა.⁵⁸ მან განიხილა ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის ორი სამოტივაციო დათქმა:⁵⁹ მესამე სამოტივაციო დათქმა, რომელიც, ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 81 I მუხლის მსგავსად, საუბრობს „საერთაშორისო კონტექსტზე“, და 26-ე დათქმა, რომელიც „საერთაშორისო დავებზე“ საუბრობს.⁶⁰ სამწუხაროდ, ორივე პუნქტი განმარტების გარეშე ტოვებს „საერთაშორისო კონტექსტს“. მიუხედავად იმისა, რომ „სამოქალაქო და სავაჭრო საქმეებში, ასევე რჩენისა და გადახდისუუნარობის საკითხებში თანამშრომლობის შესახებ რეგულაციათა უმრავლესობა“⁶¹ საერთაშორისო ხასიათზე არაფერს ამბობს, ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 81 I მუხლის საფუძველზე შედგენილ აქტებში, როგორც

Vorlagen zu nutzen, Rösler, Europäische Gerichtsbarkeit (სქ. მე-13), S. 195 ff.

⁵³ OGH 1.8.2003 – 1 Ob 240/02d, JBI 2004, 187; ამის თაობაზე: *D. Czernich*, Gerichtsstandsvereinbarung und Auslandsbezug, wbl 2004, 458 (461 ff.).

⁵⁴ იხ. ზემოთ სქოლიო 14.

⁵⁵ შდრ. EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 17 – *Inkreal*.

⁵⁶ გენერალური ადვოკატის დასკვნითი ანგარიში ECLI:EU:C:2023:768 Rn. 22 – *Inkreal*.

⁵⁷ EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 18 – *Inkreal*.

⁵⁸ EuGH Urt. v. 1.3.2005 – C 281/02, EU:C:2005:120 = EuZW 2005, 345 Rn. 25 – *Owusu*; Urt. v. 8.9.2022 – C 399/21, EU:C:2022:648 = EuZW 2022, 954 Rn. 27, 29 – *IRnova*. Siehe weiter zum Erfordernis des Auslandsbezugs EuGH Urt. v. 17.11.2011 – C-327/10, ECLI:EU:C:2011:745 = EuZW 2012, 103 Rn. 29 – *Hypotecní*

banka/Lindner; Urt. v. 7.2.2013 – C-543/10, ECLI:EU:C:2013:62 = EuZW 2013, 316 Rn. 17 – *Refcomp*; Urt. v. 14.12.2013 – C-478/12, ECLI:EU:C:2013:735 = NJW 2014, 530 Rn. 26 – *Maletic*; Urt. v. 7.5.2020 – verb. Rs. C-267/19 und C-323/19, EU:C:2020:351 = RIW 2020, 453 Rn. 35 – *Parking und Interplastics*; vgl. auch *Danelzik*, Gerichtsstandsvereinbarung (Fn 14), S. 195 ff.

⁵⁹ EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 19 – *Inkreal*.

⁶⁰ თუმცა, 26-ე განმარტებით პუნქტში აღნიშნულია „იმ სასამართლო დავების დროისა და ხარჯების შემცირების (მიზნით), რომლებიც შეიცავს საერთაშორისო იურიდიულობას“; იხილეთ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 39-ე მუხლი.

⁶¹ გენერალური ადვოკატის დასკვნითი ანგარიში ECLI:EU:C:2023:768 Rn. 25 m.w.N. – *Inkreal*.

ნესი, ეს კონტექსტი არაპირდაპირ იგულისხმება.

თუმცა, აუცილებელი საერთაშორისო ხასიათის დეფინიციის არარსებობაც არ არის თანმიმდევრული. ევროკავშირის კანონმდებელმა ევროკავშირის სამოქალაქო და სავაჭრო საკითხთა საერთაშორისო აღსრულების რეგულაციის (EuMVVO)⁶² 3 I მუხლსა და ასევე ევროკავშირის მცირე მოცულობის საჩივრების თაობაზე ევროკავშირის რეგულაციის (EuGFVO)⁶³ 3 I მუხლში განსაზღვრა შემდეგი: „საერთაშორისო სამართლებრივი საქმე ამ რეგულაციის ფარგლებში წარმოადგენს საქმეს, როდესაც მხარეებიდან მინიმუმ ერთს საცხოვრებელი ან მუდმივი ადგილსამყოფელი აქვს სხვა წევრ სახელმწიფოში და არა იმ ქვეყანაში, სადაც საქმე განიხილება.“⁶⁴ თუმცა, ამ აქტების გამოყენების სფერო მნიშვნელოვნად შეზღუდულია და ისინი არ ითვალისწინებენ იმ არსებით ასპექტს, როგორიცაა მხარეთა ავტონომია, რაც მოცემულ საკითხში გადამწყვეტია.

მაგრამ, ევროპის სასამართლო EuMVVO-ის ნორმაზე მითითებას ტრამპლინივით იყენებს მისი შემდგომი განმარტებებისათვის. „სამოქალაქო საქმეებში საერთაშორისო თანამშრომლობის ფარგლებში მოქმედი დებულებებისათვის [...] ერთგვაროვან ტერმინთა განმარტების ჰარმონიზაციაა საჭირო.“⁶⁵ ამრიგად, სასამართლო ითხოვს სამართლებრივ აქტებზე მალა

მდგომ განმარტებას. თუმცა, უფრო დეტალურად განხილვისას ასეთი განმარტება უპრობლემო არ ჩანს, რადგან იგი ეხება განსხვავებულ სფეროებს (სახელშეკრულებო და არასახელშეკრულებო ვალდებულებითი სამართალი, საოჯახო და მემკვიდრეობის სამართალი), განსხვავებულ ფუნქციებს (საერთაშორისო საპროცესო და საერთაშორისო კერძო სამართალი) და ევროკავშირის კანონმდებლობის ეტაპობრივ ხასიათს, რომელიც კოდიფიკაციის იდეალზე არ არის დაფუძნებული.⁶⁶ შემდეგ ნაბიჯში ევროპის სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ მისი პრაქტიკის მიხედვით,⁶⁷ საერთაშორისო ხასიათი არსებობს არა მხოლოდ მაშინ, როდესაც მხარეებიდან ერთს საცხოვრებელი ადგილი აქვს სხვა წევრ სახელმწიფოში, არამედ მაშინაც, „როდესაც შესაბამისი სამართლებრივი საქმის გარემოებები საერთაშორისო განსჯადობის განსაზღვრის საკითხებს წარმოშობს.“⁶⁸ ევროპის სასამართლო ამ განცხადებას, როგორც ჩანს, ზოგადად აკეთებს და არა მხოლოდ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის მიმართ.

ამ სისტემური მოსაზრებების შემდეგ ევროკავშირის სასამართლო ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25-ე მუხლის მიზნებს მიაპყრობს ყურადღებას. მისი შეხედულებით, ნორმის განმარტება უნდა

⁶² ევროპის პარლამენტისა და საბჭოს 2006 წლის 12 დეკემბრის (EG) № 1896/2006 რეგულაცია ევროპული დავალიანების მოთხოვნის პროცედურის დანერგვის შესახებ, ABI.EU 2006 № L 399, გვ. 1.

⁶³ ევროპის პარლამენტისა და საბჭოს 2007 წლის 11 ივლისის (EG) № 861/2007 რეგულაცია მცირე მოთხოვნებისთვის ევროპული პროცესის დანერგვის შესახებ, ABI.EG 2007 № L 199, გვ. 1.

⁶⁴ Zu Hintergründen der expliziten Forderung eines grenzüberschreitenden Bezugs in EuMVVO und EuGFVO (wie auch in Art. 2 MediationsRL, ABI.EU 2008 Nr. L 136, S. 3) im Gesetzgebungsprozess, die aus der Beschränkung im Primärrecht bestehen, auf die der Rat verwies, siehe R. Arts, Zum Anwendungsbereich der EuInsVO – Das Ende der Lehre vom qualifizierten Gemeinschaftsbezug, IPRax 2014, 390 (292 f.).

⁶⁵ EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 21 – Inkreal.

⁶⁶ შდრ. J. D. Lüttringhaus, Übergreifende Begrifflichkeiten im europäischen Zivilverfahrens- und Kollisionsrecht – Grund und Grenzen der rechtsaktsübergreifenden Aus-

legung, dargestellt am Beispiel vertraglicher und außervertraglicher Schuldverhältnisse, RabelsZ (2013), 31; weniger restriktiv M. Würdinger, Das Prinzip der Einheit der Schuldrechtsverordnungen im Europäischen Internationalen Privat- und Verfahrensrecht – Eine methodologische Untersuchung über die praktische Konkordanz zwischen Brüssel I-VO, Rom I-VO und Rom II-VO, RabelsZ 75 (2011), 102.

⁶⁷ ევროპის სასამართლო მიუთითებს მხოლოდ: EuGH Ur. v. 8.9.2022 – C-399/21, EU:C:2022:648 = EuZW 2022, 954 Rn. 28 – IRnova (bezogen auf Art. 24 Nr. 4 Brüssel Ia-VO über die Eintragung oder die Gültigkeit von Patenten) sowie Ur. v. 1.3.2005 – C 281/02, EU:C:2005:120 = EuZW 2005, 345 Rn. 26 – Owusu (bezogen auf Art. 2 EuGVÜ, heute Art. 4 Brüssel Ia-VO; vgl. oben Fn. 29). თუმცა, ამ ორივე გადაწყვეტილების მოსაზრებებს სასამართლო განაზოგადებს Inkreal-ის საქმეში.

⁶⁸ EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 22 – Inkreal.

მოხდეს კანონმდებლის მიზნების გათვალისწინებით: მხარეთა ავტონომიის გაძლიერება,⁶⁹ ევროკავშირის ტერიტორიაზე მყოფი პირების სამართლებრივი დაცვის გაუმჯობესება და სამართლებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.⁷⁰ ევროპის სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის მე-15 განმარტებითი დათქმის თანახმად, მე-4–26-ე მუხლებით განერილი განსჯადობის წესები მხარეებისთვის „მაღალი ხარისხით განჭვრეტადი“ უნდა იყოს.⁷¹ პროცესის ეკონომიურობის თვალსაზრისით, სასამართლო აღნიშნავს გავრცელებულ არგუმენტს: ეროვნულმა სასამართლომ უნდა შეძლოს „თავისი იურისდიქციის განსაზღვრა სირთულეების გარეშე, საქმეზე არსებითი განხილვის გარეშე“.⁷² ამასთან დაკავშირებით, ევროპის სასამართლოს შეიძლება დავეთანხმოთ, რომ ამ უპირატესობების მიღწევა ყველაზე მარტივად შესაძლებელია ევროკავშირის სამართლის გამოყენებით მოცემულ კონტექსტში, ანუ დამატებითი გარემოებების საჭიროების გარეშე.⁷³

ევროკავშირის სასამართლო ასევე განიხილავს ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 29-34-ე მუხლებით გათვალისწინებულ მიზანს — ევროკავშირის ფარგლებში საერთაშორისო პარალელური საქმეების მაქსიმალურად თავიდან აცილე-

ბას. ეს „*lis pendens*“ წესები ხელს უწყობს ევროპული მართლმსაჯულების კოორდინირებას,⁷⁴ რაც ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის ბოლო სარეფორმო ცვლილებებითაც გამყარდა.⁷⁵ ევროპის სასამართლოს შეხედულებით, მოცემული საკითხის 25-ე მუხლის ქვეშ განხილვა და მისი ერთიანი ევროპული გამოყენება ხელს შეუშლის⁷⁶ სხვადასხვა წევრ სახელმწიფოთა შორის შეუსაბამო გადაწყვეტილებების მიღებას. ეს დაარღვევდა სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპს, იქნებოდა პროცესის ეკონომიურობის საწინააღმდეგო და შესაძლოა, გამოეწვია დამატებითი პრობლემები, როდესაც საქმე შეეხება გადაწყვეტილებების ცნობასა და აღსრულებას ევროკავშირის გარეთ.

სამართლებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა და მხარეთა ავტონომიის გარდა, ევროპის სასამართლო განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს ევროკავშირის საერთაშორისო სამოქალაქო პროცესის ძირითადი პრინციპების დაცვას.⁷⁷ ამასთან, სასამართლო არ ივინყებს ევროკავშირის შიდა სამართლებრივი სისტემების მიმართ ურთიერთნდობის მნიშვნელოვან პრინციპს (თუმცა, მხოლოდ ზოგადად განიხილავს). განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ ამ გადაწყვეტილებით მარტივდება სამართალზე წვდომა, რაც ხელს უწყობს ევროკავშირის ერთერთ მთავარ მიზანს — თავისუფლების, უსაფრთხოებისა და სამართლის სივრცის⁷⁸ შექმნას.⁷⁹

⁶⁹ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის განმარტებითი პუნქტები მე-15, მე-19 და 22-ე.

⁷⁰ EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 27 – *Inkreal*.

⁷¹ იხ. EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 27 – *Inkreal*.

⁷² EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 27 – *Inkreal*; bereits EuGH Urt. v. 28.1.2015 – C-375/13, ECLI:EU:C:2015:37 = NJW 2015, 1581 Rn. 61 – Kolassa; Urt. v. 3.7.1997 – C-269/95, ECLI:EU:C:1997:337 = RIW 1997, 775 Rn. 27 – Benincasa.

⁷³ იხ. EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 29, 32 f. – *Inkreal*.

⁷⁴ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 21-ე განმარტებითი პუნქტი.

⁷⁵ ახალი ნორმების თანახმად, რომლებიც მიზნად ისახავს ტორპედო-სარჩელის წინააღმდეგ ბრძოლას (მა-

გალითად, გაჭიანურების მიზნით ნეგატიური აღიარებითი სარჩელის აღძვრა იქ, სადაც საქმე ნელა განიხილება) ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 31 II-IV მუხლში, ახლა უკვე უპირატესობა ენიჭება იმ სასამართლოს, რომელიც შეთანხმებულია, როგორც ექსკლუზიურად განსჯადი; დეტალებისთვის იხილეთ A. Junker, *Internationales Zivilprozessrecht*, 6. Aufl., München 2023, § 20 Rn. 29.

⁷⁶ EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 30 f. – *Inkreal*.

⁷⁷ ევროკავშირის საერთაშორისო სამოქალაქო პროცესის ფარგლებში პრინციპული განმარტებისთვის იხ. B. Hess, *Europäisches Zivilprozessrecht*, 2. Aufl., Berlin 2021 Rn. 3.11 ff.

⁷⁸ Art. 3 Abs. 2 EUV und Art. 4 Abs. 2 lit. j, Art. 67 ff. AEUV.

⁷⁹ EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 35 – *Inkreal*.

V. დასკვნითი შეფასება

1. სამართლებრივი უსაფრთხოებისა და მხარეთა ავტონომიის პრინციპები

საინტერესოა, რომ ერთსა და იმავე ნორმატიულ საფუძველზე და იმავე განმარტების მეთოდების⁸⁰ გამოყენებით, ევროპის სასამართლო და გენერალური ადვოკატი საერთაშორისო ხასიათის განსაზღვრაში საპირისპირო დასკვნებს აკეთებენ. ეს განსხვავება განპირობებულია საერთაშორისოობის საკითხზე დოგმატური და პრაქტიკული ნორმატიული განჭვრეტის ნაკლებობით.⁸¹ ეს გარემოება მოითხოვს ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25 I მუხლის მიღმა სხვა ნორმების გათვალისწინებასა და წონასწორობის უზრუნველყოფას სამართლებრივი უსაფრთხოებისა და მხარეთა ავტონომიის შორის, რომლებიც ევროკავშირის სამოქალაქო და სავაჭრო სამართალში განსჯადობის ძირითადი მიზნებია.

მით უმეტეს არადადამაკმაყოფილებელია არსებული მდგომარეობა *acquis*-ის ფარგლებში, რადგან მის უკან ევროკავშირის კანონმდებლის მიერ, ხშირ შემთხვევაში,⁸² საგანგებოდ ღიად დატოვებული განსჯადობის საკითხი დგას. აქ საქმე ეხება ევროკავშირის საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო და საერთაშორისო კერძო სამართლის ძირითად საკითხს, კერძოდ, როდისაა სახეზე ისეთი შიდასახელმწიფოებრივი საქმე, რომელიც მეორეული სამართლის აქტითა და საბოლოოდ ასევე ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 81-ე მუხლით აღარ არის გათვალისწინებული. გენერალური ადვოკატიც აღნიშნავს ამას, როდესაც წერს: „(მხარეთა სამართლებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა) ვერ გაამართლებს მხარე-

თა უფლებას, უპირობოდ ან ნებისმიერი კონტექსტის გარეშე გადაუხვიონ ეროვნული იურისდიქციის წესებიდან.“⁸³ სწორედ ამის გამო მოითხოვს გენერალური ადვოკატი საერთაშორისოობის განსაზღვრას ობიექტური კრიტერიუმებით. მისი აზრით, მხარეთა სუბიექტური გადაწყვეტილება უცხო ქვეყნის, ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს სასარგებლოდ, ან მათი განზრახვა, რომ დავის ესკალაციის შემთხვევაში ეს ქვეყანა იქნეს ჩართული, საკმარის საფუძველს არ წარმოადგენს საერთაშორისო ხასიათის განსაზღვრისთვის.

მეორე მხრივ, ევროპის სასამართლო დამაჯერებლად ასაბუთებს, რომ ეს საერთაშორისო განსჯადობის გამჭვირვალობასა და წინასწარ პროგნოზირებას საფრთხეს შეუქმნიდა, რადგან პროროგირებულ სასამართლოს დამატებითი შესწავლის საჭიროება შეექმნებოდა.⁸⁴ „პრიუსელის რეჟიმი“ 1968 წლიდან მოყოლებული სამართლებრივი უსაფრთხოების პრინციპს დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს.⁸⁵ გენერალური ადვოკატის შეხედულების საწინააღმდეგოდ აღსანიშნავია, რომ ეს ზედმეტად შეზღუდავს მხარეთა ავტონომიის ფარგლებს. მხარეთა ავტონომიას (როგორც ეს II თავში იყო განხილული) ძირითადად უპირატესობა უნდა მიენიჭოს, თუ კონკრეტულად დადგენილი ნორმები არ არსებობს. ბოლოს და ბოლოს, ევროკავშირის კანონმდებელმა მისი ბოლო რეფორმით ამის უფრო გაძლიერება განიზრახა.⁸⁶ აღნიშნულით, იგი საერთაშორისო ტენდენციის ნაწილი ხდება, როგორც ეს „ლუგანოს კონვენციაში“ და „ჰააგის კონვენციაში“ ჩანს, რაც ქვემოთ განიხილება.

⁸⁰ მიუხედავად იმისა, რომ დასკვნითი ანგარიშები კვლავაც ითვალისწინებს ლიტერატურას.

⁸¹ ჰააგის კონვენციაზე, რომელსაც ეყრდნობიან როგორც ევროპული სასამართლო, ასევე გენერალური ადვოკატი, ქვემოთ დეტალურად ვიმსჯელებთ.

⁸² ეს განსაკუთრებით გამოიხატება პირდაპირი მოქმედებისა და ევროკავშირის სამართლის უპირატესობის საკვანძო საკითხებში; დეტალურად იხილეთ *Rösler, Europäische Gerichtsbarkeit* (Fn. 13), S. 80 ff.

⁸³ გენერალური ადვოკატის დასკვნითი ანგარიში ECLI: EU:C:2023:768 Rn. 37 – Inkreal.

⁸⁴ EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 33 – Inkreal.

⁸⁵ რამდენადაც ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციაში და ა.შ. უარყოფილია მოძღვრება *forum non conveniens*; EuGH Urt. v. 1.3.2005 – C 281/02, EU:C:2005:120 = EuZW 2005, 345 Rn. 38 – Owusu; იხ. ზემოთ სქ. 41-ე. დამატებით იხ. სქ. 71-ე.

⁸⁶ იხ. ზემოთ სქ. 43-ე.

2. შედარება 2005 წლის ჰააგის კონვენციასთან სასამართლო განსჯადობის შეთანხმების შესახებ

სასწავლო მიზნებისთვის საინტერესოა თვალის გადავლება 2005 წლის 30 ივნისის ჰააგის კონვენციისთვის, რომელიც (ექსკლუზიურ) სასამართლო განსჯადობის შეთანხმებას ეხება.⁸⁷ 1 II მუხლში აღნიშნულია, რომ „(საქმე არის) საერთაშორისო, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მხარეები ერთსა და იმავე ხელშემკვერელ სახელმწიფოში ცხოვრობენ და მათ ურთიერთობებს, აგრეთვე ყველა სხვა სამართლებრივად მნიშვნელოვან ელემენტს, მხოლოდ ამ სახელმწიფოსთან აქვს კავშირი; ასეთ დროს სასამართლოს ადგილსამყოფელზე შეთანხმება არ არის მნიშვნელოვანი.“ გენერალური ადვოკატი აღნიშნავს, რომ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციასთან ამ შეთანხმების „ორმხრივი გავლენის“ გათვალისწინებით, 25 I მუხლით გათვალისწინებული საერთაშორისო ხასიათი უნდა განისაზღვროს ჰააგის კონვენციის მიხედვით.⁸⁸

თავდაპირველად ეს გასაგებად ჟღერს: საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლის „ხალიჩა“ უკვე საკმაოდ ფერადია. სწორედ

ამ მიზეზით ევროკომისიამ ჰააგის კონვენციის ხელმოწერის რეკომენდაციასთან დაკავშირებით აღნიშნა, რომ „უნდა იქნას უზრუნველყოფილი კონვენციისა და რეგლამენტის ჰარმონიული გამოყენება.“⁸⁹ ამ განცხადებაში ჩანს მსოფლიო თანამშრომლობისთვის პასუხისმგებლობის განცდა სამოქალაქო და სავაჭრო საქმეებში, თუმცა ეს ყველაფერი აშკარა სირთულეებთან არის დაკავშირებული.⁹⁰ ევროკავშირის სტრატეგიის ნაწილს წარმოადგენს საერთაშორისო სამართლის ნაწილობრივ „ჩახუტებას“ ანუ ჰააგის კონვენციის სამართლებრივი აქტების ნაწილობრივ მიღებას ევროპის კავშირის სამართალში.⁹¹ ამასთან, ჰააგის კონვენცია მხოლოდ 2015 წლის 1 ოქტომბერს შევიდა ძალაში ევროკავშირისა და მექსიკის მიერ მისი რატიფიცირების შემდეგ. ამჟამად ჰააგის კონვენცია ევროკავშირის გარდა სულ რამდენიმე სხვა ქვეყანაში მოქმედებს,⁹² რომელთა შორის, ბრეჟსიტის შედეგებიდან გამომდინარე, დიდი ბრიტანეთი⁹³ ყველაზე მნიშვნელოვან პარტნიორად ითვლება.

ამ პირობებიდან არ შეიძლება გამოვიტანოთ რაიმე დასკვნა ევროპული მართლმსაჯულების გეოგრაფიულად მეტად შეზღუდული და შინაარსობრივად მკაცრად განსაზღვრული სივრცის მიმართ რაიმე ინსტრუქციის თაობაზე. ჰააგის

⁸⁷ იხ. ზემოთ სქ. მე-15.

⁸⁸ გენერალური ადვოკატის დასკვნითი ანგარიში ECLI: EU:C:2023:768 Rn. 42 – Inkreal; იხ. ასევე Mankowski (Fn. 14), Art. 25 Brüssel Ia-VO Rn. 35, der Art. 1 Abs. 2 HGÜ ergänzend heranzieht. Siehe zu Parallelen R. Wagner/J. M. Schüngeler, Das Haager Übereinkommen vom 30.6.2005 über Gerichtsstandsvereinbarungen und die Parallelvorschriften in der Brüssel I-Verordnung, ZVglRWiss 108 (2009), 399.

⁸⁹ ევროკომისიის ანგარიში ევროპარლამენტისთვის, საბჭოსთვის და ევროპული ეკონომიკური და სოციალური კომიტეტისათვის სასამართლო იურისდიქციისა და სამოქალაქო და კომერციულ საქმეებში გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების შესახებ საბჭოს რეგულაციის (EG) N44/2001 გამოყენების შესახებ, COM(2009) 174, გვ. 7. ციტატამდე მოცემულია შემდეგი ინფორმაცია: „ხელშეკრულება უნდა გამოიყენებოდეს ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც მინიმუმ ერთი მხარე არის კონვენციის მონაწილე ქვეყანაში რეზიდენტი, რომელიც არ არის ევროკავშირის წევრი, ხოლო რეგულაცია უნდა გავრცელდეს მაშინ, როდესაც მინიმუმ ერთი მხარე ცხოვრობს ევროკავშირის წევრ ქვეყანაში.“

⁹⁰ შდრ. H. Schack, HAVÜ nein danke! Zur weltweiten Urteilsanerkennung und zum Jurisdiction Project der Haager Konferenz für IPR, ZEuP 2023, 285; J. Basedow, EU-Kollisionsrecht und Haager Konferenz – ein schwieriges Verhältnis, IPRax 2017, 194.

⁹¹ ამგვარად, ევროკავშირი მრავალი წინააღმდეგობის მიუხედავად შეუერთდა 2019 წლის 2 ივლისის ჰააგის კონვენციას სამოქალაქო და კომერციულ საქმეებში უცხოური გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების შესახებ, რომელიც ძალაში შევიდა 2023 წლის 1 სექტემბერს, ABI.EU 2022 Nr. L 187, გვ. 4.

⁹² გაერთიანებული სამეფოს გარდა ასევე მექსიკა, მოლდოვა, მონტენეგრო, სინგაპური და უკრაინა; <https://www.hcch.net>; შდრ. ზემოთ სქ. 46-ე.

⁹³ 2021 წლის 22 ივნისს ევროკავშირმა უარი განაცხადა გაერთიანებული სამეფოს მიერ მოთხოვნილ ლუგანოს კონვენციაში განწევრიანებაზე. ევროკავშირის განმარტებით, არ არსებობდა საკმარისი ურთიერთკავშირი, და ურთიერთობები მესამე ქვეყნებთან უნდა რეგულირდებოდა საერთაშორისო სამართლის შესაბამისად; იხ. COM(2021) 222 final.

კონვენციის მიზანია, მსოფლიო მასშტაბით მიღწეულ იქნას მხარდაჭერა სხვადასხვა სამართლებრივ გარემოში,⁹⁴ მით უმეტეს, რომ ამ ხელშეკრულებისთვის არ არსებობს საერთაშორისო სასამართლო. საბოლოო ჯამში, ევროპის სასამართლომ „Inkreal“-ის საქმეში უარყო ჰააგის კონვენციის 1 II მუხლის გათვალისწინება *argumento e contratio*-ს გამოყენებით: ევროკავშირის კანონმდებლის ნება არ ყოფილა, რომ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25-ე მუხლით მსგავსი შეზღუდვა განსაზღვრულიყო.⁹⁵ თუმცა ამავდროულად, ამგვარი ისტორიული განმარტების დამტკიცება ევროპის სასამართლოს ვალად რჩება. როგორც აღინიშნა, საერთაშორისო დავის დეფინიციის არარსებობა სტრუქტურული ნაკლია და ეს არ წარმოადგენს კანონმდებლის დამოკიდებულებასთან ჰააგის კონვენციის მიმართ კავშირს.

ევროკავშირის კანონმდებელი, როგორც ჩანს, თავს არიდებს ამ რთულ საკითხს და პასუხისმგებლობას აკისრებს სასამართლო პრაქტიკას ისევე, როგორც სხვა რთული ცნებების შემთხვევაში, როგორიცაა ფიზიკური პირების ჩვეულებრივი საცხოვრებელი ადგილი ან ეკონომიკური საქმიანობის მიმართვა მომხმარებლის სახელმწიფოსკენ. მაგალითად, ჯერ კიდევ 1968 წლის *Jenard*-ის ანგარიშში სასამართლოსა და აღსრულების ევროპული კონვენციისთვის მკაფიოდაა აღნიშნული, რომ „(საერთაშორისო ურთიერთობის) ცნება არ არის ზუსტად განსაზღვრული კონვენციაში, რადგან საერთაშორისო ურთიერთობა შეიძლება გამომდინარეობდეს

სასამართლოში განხილული სამართლებრივი დავის კონკრეტული გარემოებებიდან.“⁹⁶

3. ევროკავშირის საერთაშორისო კერძო სამართლისა და ანტი-SLAPP დირექტივის მიმოხილვა

ევროკავშირის საერთო ბაზრის მჭიდრო ურთიერთობების გათვალისწინებით, საჭიროა ევროპის სასამართლოს მხრიდან „საერთაშორისო ხასიათის“ ცნების დამატებითი განმარტება ევროკავშირის საერთაშორისო სამოქალაქო სამართლის (EU-IZVR) და საერთაშორისო კერძო სამართლის (EU-IPR) სხვადასხვა სამართლებრივ აქტებში.⁹⁷ ამ კონტექსტში, „Inkreal“-ის საქმეში⁹⁸ ევროსასამართლოს მიერ გაკეთებული განმარტებებითა და ევროკავშირის რომის I და II რეგულაციების მე-15 პრეამბულით მოთხოვნილი სამართლებრივი აქტების ზემდგომი განმარტება⁹⁹ აჩენს კითხვას, რამდენად ფართოდ ვრცელდება ევროპის სამართლოს დასკვნები საერთაშორისო ხასიათის შესახებ. შეიძლება წინსწრებით ითქვას, რომ აღნიშნული დასკვნები შესაძლოა გავრცელდეს სამართლის არჩევის დებულებებზე, განსაკუთრებით რომის I და II რეგულაციების შესაბამისად, რადგან საერთაშორისო ხელშეკრულებებში სამართლის არჩევის პრინციპი განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია. საინტერესოა, რომ ევროკავშირის კანონმდებ-

⁹⁴ ევროპის კომისიამ *Inkreal*-ის შესახებ თავის განცხადებაში მიუთითა იმაზე, რომ საერთაშორისო დონეზე შეთანხმების მიღწევა მაქსიმალურად ფართო მხარდაჭერით უნდა მოხდეს. ამან ხაზი გაუსვა ჰააგის კონვენციაში მიღებულ პრინციპს, რომელშიც განსაზღვრულია, რომ მომხმარებლებისა და დასაქმებულების საქმეები (2 I „a“ და „b“ მუხლი) გამოთიშულია შეთანხმებიდან, ასევე, მაგალითად, სხეულის დაზიანების, ნივთის დელიქტური დაზიანებისა და უძრავ ქონებაზე საკუთრებიდან გამომდინარე უფლებების მოთხოვნებიც (2 II „j“, „k“, „l“ მუხლი).

⁹⁵ EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 38 – *Inkreal*.

⁹⁶ რ. პ. ჟენარის ანგარიში 1968 წლის 27 სექტემბრის შეთანხმების შესახებ, რომელიც ეხება სასამართლო იურისდიქციასა და სასამართლო გადაწყვეტილებების

აღსრულებას სამოქალაქო და სავაჭრო საქმეებში, გამოქვეყნებული ევროპის კავშირის ოფიციალურ ბიულეტენში 1979 წელს, ნომერი C 59, გვერდი: 1 (8).

⁹⁷ იხილეთ, მაგალითად, მიმდინარე საქმე ევროკავშირის სასამართლოში (საქმე C-774/22 – JX/FTI Touristik GmbH) მომხმარებლის სასამართლო განსჯადობის შესახებ, როდესაც მხარეები ცხოვრობენ ერთსა და იმავე წევრ სახელმწიფოში; ამასთან დაკავშირებით, გენერალური ადვოკატ ნ. ემილიუს ანგარიშები, 7.3.2024, ECLI:EU:C:2024:219.

⁹⁸ EuGH ECLI:EU:C:2024:123 Rn. 21 – *Inkreal*; იხ. ზემოთ სქ. 65-ე.

⁹⁹ ყველა რეგულაცია „პარმონიული უნდა იყოს“ (პარმონიული განმარტება).

ლი, ზოგადად, სამართლის არჩევას უშვებს ადგილობრივ საქმეებშიც კი.¹⁰⁰ თუმცა ეს თავისუფლება გარკვეულწილად შეზღუდულია: კანონმდებლობის შესაძლო გვერდის ავლის თავიდან ასაცილებლად, რომის I და II რეგულაციები ადგილობრივ და საერთო ბაზრის საქმეებში, „შესაძლებლობის ფარგლებში“, ¹⁰¹ უარს აცხადებს იმპერატიული ნორმების გაუქმებაზე^{102, 103} „Inkreal“-ის საქმეზე, ამ შემთხვევაში, ეს პირდაპირ ვერ ითქმის.¹⁰⁴

საწყისი შემთხვევისთვის ეს ნიშნავს შემდეგს: არც პირდაპირი და არც კონკლუდენტური შეთანხმებით, რომელიც სამართლის არჩევას შეეხება, არ შეიძლება გვერდი ავლა იმპერატიული სლოვაკური სამართლებრივი დებულებებისთვის. თუკი საქმის განმხილველი ჩეხეთის სასამართლო გადანაცვლდა კონკლუდენტურად შეთანხმებული სამართლის არჩევის დაშვებას ჩეხური სამართლის სასარგებლოდ რომის I რეგულაციის მე-3 მუხლის მე-2 წინადადების მიხედვით, სლოვაკეთის სამართლის იმპერატიული ნორმები მაინც უნდა გაეთვალისწინებინა. ამით კი წარმოიქმნებოდა სამართლის კომპლექსური მიქსი, ანუ *dépeçage*. თუმცა, საკითხავია, სასამართლო ასე უნდა მოიქცეს თუ არა, რადგან რომის I რეგულაციის¹⁰⁵ მე-12 პრეამბულის მიხედვით, სასამართლო განსჯადობაზე შეთანხმება მხოლოდ ერთ-ერთი საფუძველია კონკლუდენტურად სამართლის არჩევის დაშვებისთვის. ჩეხეთის სამართლის არჩევის საწინააღმდეგოდ

ასევე მეტყველებს, რომ ყველა მონაწილის, მათ შორის თავდაპირველი მსესხებლის, ადგილსამყოფელი სლოვაკეთშია. საერთო ჯამში, ეს გარემოებები უფრო სლოვაკეთის სამართლისკენ იხრება.

მომავალში ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის რევიზიამ¹⁰⁶ უნდა შეძლოს საერთაშორისოობის უფრო მკაფიო განსაზღვრა. ის, რომ ევროკავშირის კანონმდებელი ამ საკითხს პერიოდულად მაინც განიხილავს, ნათელია ზემოთ მოცემული მსჯელობიდანაც,¹⁰⁷ ასევე ახლახან, ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 81 II „F“ მუხლის საფუძველზე მიღებული ანტი-SLAPP დირექტივიდანაც,¹⁰⁸ სადაც SLAPP განიმარტება, როგორც „სტრატეგიული სარჩელები სამოქალაქო ჩართულობის წინააღმდეგ“. მიზანი არის დირექტივის დახმარებით ჟურნალისტების, მეცნიერების, აქტივისტებისა და მათი ორგანიზაციების მიმართ შანტაჟის მიზნით შეტანილი სარჩელების თავიდან აცილება. საერთაშორისო ხასიათი ანტი-SLAPP დირექტივის 5 I მუხლში შემდეგნაირადაა განსაზღვრული: „ამ დირექტივის მიზნებისთვის მიჩნეულია, რომ საკითხი საერთაშორისო ხასიათისაა, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ორივე მხარეს აქვს საცხოვრებელი ადგილი იმ წევრ სახელმწიფოში, რომლის სასამართლოსაც მიმართეს, და ყველა სხვა შესაბამისი ფაქტორი ასევე იმავე წევრ სახელმწიფოსთანაა დაკავშირებული.“¹⁰⁹

¹⁰⁰ ეს ბრიტანული სურვილების შედეგად წარმოიშვა. იხ. J. v. Hein, in: T. Rauscher (Hrsg.), *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht*, Bd. III, 5. Aufl., Köln 2023, Art. 3 Rom I-VO Rn. 100.

¹⁰¹ რომის I რეგულაციის მე-15 განმარტებითი პუნქტის მე-3 ნაწ.

¹⁰² განსხვავებით იმ საერთაშორისო იმპერატიული ნორმებისგან, რომლებიც იშვიათად გვხვდება და შეიძლება ჩაითვალოს ჩარევის ნორმებად რომის I რეგულაციის მე-9 მუხლისა და რომის II რეგულაციის მე-16 მუხლის გაგებით. Hay/Rösler, *IPR und IZVR*, (Fn. 16), Nr. 108 (S. 166 ff.); F. Mautzsch, *Rechtswahl und ius cogens im internationalen Schuldvertragsrecht*, *RabelsZ* 75 (2011), 60.

¹⁰³ რომის I რეგულაციის მე-15 განმარტების მე-2 წინადადების თანახმად, შეზღუდვები უნდა მოქმედებდეს სასამართლო განსჯადობის შეთანხმებისგან დამოუკიდებლად. მათ გაუქმებას მხარს უჭერს G. Rühl, *Building Competence in Commercial Law in the Member*

States, Study for the JURI Committee, European Parliament, PE 604.980, Brüssel, 2018, S. 48.

¹⁰⁴ გენერალურ ადვოკატს არ სურს, რომის I რეგულაცია გამოიყენოს როგორც რეფერენცია; გენერალური ადვოკატის დასკვნითი ანგარიში ECLI:EU:C:2023:768, პუნქტები 40 და შემდეგ – Inkreal. ამაზე ევროკავშირის სასამართლო დუმს.

¹⁰⁵ იხ. ზემოთ სქ. მე-16.

¹⁰⁶ შდრ. ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 79-ე მუხლი.

¹⁰⁷ იხ. ზემოთ სქ. 63-65-ე.

¹⁰⁸ თუმცა საწყისი შემთხვევისთვის ასე ვარაუდობს F. Graf v. Westphalen, *Wirksamkeit einer isolierten (internationalen) Gerichtsstandsvereinbarung*, *ZIP* 2024, R5 (R6)).

¹⁰⁹ Art. 5 Abs. 2 Anti-SLAPP-Richtlinie lässt den Wohnsitzbegriff der Brüssel Ia-VO folgen.

ეს დებულება ეყრდნობა ჰააგის კონვენციის 1 II მუხლს, მიუხედავად იმისა, რომ დირექტივა სრულიად განსხვავებულ და განსაკუთრებულ სიტუაციას ეხება. ამასთანავე ევროკავშირის კანონმდებელმა თავი აარიდა საერთაშორისო ხასიათის პოზიტიური განსაზღვრის მცდელობებს.¹¹⁰ ამის ნაცვლად, საერთაშორისო ხასიათი განისაზღვრება როგორც ზოგადი შემთხვევა, ხოლო შიდასახელმწიფოებრივი განსჯადობა – როგორც გამონაკლისი. ანტი-SLAPP დირექტივის 5 I მუხლის თანახმად, მხარეების საცხოვრებელი ადგილისა და სასამართლოს ადგილმდებარეობის დამთხვევის შემთხვევაშიც კი არ არის სავალდებულო, რომ საქმე მთლიანად შიდასახელმწიფოებრივი იყოს. ამ ნორმით ხდება გამიჯვნის პრობლემატიკის შებრუნება: თუ საერთაშორისო ხასიათი ხდება წესი და შიდასახელმწიფოებრივი საქმე – გამონაკლისი, მაშინ იცვლება გამიჯვნის საკითხიც, თუ როდის ითვლება საქმე შიდასახელმწიფოებრივად. ეს ტენდენცია შეესაბამება ევროკავშირის სასამართლოს Inkreal-ის გადაწყვეტილებას. სხვა მხრივ, მოცემული საკითხისთვის ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის ფარგლებში ბევრი არაფერი თქმულა, რადგან ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25-ე მუხლის მიხედვით, უცხოური სასამართლო განსჯადობის შეთანხმების დროს, საბოლოოდ არსებობს საერთაშორისო ხასიათი, თუნდაც ის „მხოლოდ“ მხარეთა ნებას ეფუძნებოდეს.

4. გერმანული კანონმდებლობის დუმილი ტერიტორიული განსჯადობის შეთანხმების არარსებობისას

საწყისი შემთხვევა ამავდროულად ავლენს გერმანული განსჯადობის სამართლის ნაკლს. თუ პროროგაცია ვრცელდება სასამართლო განსჯადობის არასპეციფიკურ შეთანხმებაზე, რომელიც მხოლოდ რომელიმე ქვეყნის სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობას ადგენს და კონკრეტულ ადგილობრივ სასამართლოს არ განსაზღვრავს, და მხარეები თავიანთ არჩევანს შემდეგშიც არ აკონკრეტებენ, ადგილობრივი განსჯადობის საკითხი ძირითადად რჩება ავტონომიური ეროვნული სამოქალაქო საპროცესო სამართლის გადასაწყვეტი. შეთანხმების დამატებითი განმარტებისას ერთ-ერთი მხარის საცხოვრებელ ადგილზე მითითება, როგორც წესი, გამოირიცხულია, როდესაც პროროგაცია ნეიტრალურ ფორუმს ეხება, როგორც მოცემულ შემთხვევაში მოხდა. ჩეხურ¹¹¹ ან ავსტრიულ¹¹² სამართალში არსებული რეგულაციისგან განსხვავებით, გერმანიაში ასეთი დებულება არ არსებობს. ეს შეიძლება პრობლემებს იწვევდეს, რადგან ეროვნული რეგულაციის გარეშე კონკრეტული სასამართლოს განსაზღვრა შეუძლებელია.

¹¹⁰ ევროკომისიის 2022 წლის 27 აპრილის წინადადება, COM(2022) 177 final, სხვაგვარად იყო ფორმულირებული. წინადადების 4 I მუხლის მიხედვით: „ამ დირექტივის მიზნებისთვის ითვლება, რომ საქმეს აქვს საერთაშორისო ხასიათი, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ორივე მხარეს აქვს საცხოვრებელი ადგილი იმავე წევრ ქვეყანაში, სადაც საქმის განხილვა მიმდინარეობს.“ წინადადების 4 II მუხლში მოყვანილი იყო ორი გამონაკლისი: „თუ ორივე მხარეს აქვს საცხოვრებელი ადგილი იმავე წევრ ქვეყანაში, სადაც საქმის განხილვა მიმდინარეობს, საქმე მაინც საერთაშორისოდ ითვლება, თუ ა) იგი საჯარო ინტერესს ეხება და ერთი წევრი ქვეყნის ფარგლებს სცილდება ან ბ) მოსარჩელე ან მასთან დაკავშირებული ორგანიზაციები იმავე ან სხვა წევრ

ქვეყანაში წინა პერიოდში ან პარალელურად მიმართავდნენ იგივე მოპასუხეს ან მასთან დაკავშირებულ მოპასუხეებს სასამართლოში.“

¹¹¹ იხ. ზემოთ სქ. 50-ე.

¹¹² ავსტრიის იურისდიქციის ნორმის (JN) 28 I პარაგრაფი: „თუ სამოქალაქო საკითხზე არ არსებობს ან არ არის შესაძლებელი დადგინდეს შიდა სასამართლოს ტერიტორიული განსჯადობის პირობები, უმაღლესმა სასამართლომ უნდა განსაზღვროს კომპეტენტური სასამართლო, რომელიც ჩაითვლება ტერიტორიულად კომპეტენტურად შესაბამისი სამართლებრივი საკითხისთვის, როდესაც (მე-3 პუნქტი): შეთანხმებულია ში-

უარყოფილია ის მიდგომა, რომ სასამართლო განსჯადობის შეთანხმება უბრალოდ არანამდვილად მიიჩნევა. ამას ევროკავშირის სამართალი ეწინააღმდეგება:¹¹³ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2012 წლის 12 დეკემბრის რეგულაციის 25 | I მუხლის თანახმად, შესაძლებელია „რომელიმე წევრი სახელმწიფოს სასამართლოს ან სასამართლოების“ არჩევა. გარდა ამისა, Inkreal-ის საქმის მსგავს ვითარებებში მხარეებს სურთ, რომ არ მიმართონ კანონით განსაზღვრულ იმ სასამართლოებს, რომლებიც სხვა შემთხვევაში იქნებოდნენ საქმის განმხილველნი. გონივრულად გამოიყურება არჩევანის მოსარჩელისთვის მინდობა,¹¹⁴ ბოლოს და ბოლოს მხარეებმა ნაწილობრივ ღია შეთანხმება დადეს, თუნდაც მათ ყოველთვის არ ესმოდათ ამგვარი შეთანხმების ზუსტი შედეგები. უკეთესი იქნება, თუ დავუშვებთ შემცველ განსჯადობას (ფედერალური) მთავრობის ადგილსამყოფელის მიხედვით.¹¹⁵ ამავედროულად, საჭიროა კანონით განისაზღვროს სათადარიგო განსჯადობა.

5. საბოლოო დასკვნა

ევროპის სასამართლოს მიერ Inkreal-ის საქმეში მიღებული გადაწყვეტილება დასაბუთებით და შედეგობრივად იძლევა თანმიმდევრულ და ერთმნიშვნელოვან სურათს საერთაშორისო ხასიათის ცნების თაობაზე. ეს განსაკუთრებით ეხება სასამართლო განსჯადობის შეთანხმების მომენტს. არასწორია მიდგომა, რომლის მიხედვითაც საერთაშორისო ხასიათის დასადგენად დამატებითი გარემოებებია საჭირო.¹¹⁶ უნდა დავასკვნათ: Inkreal-ის საქმის შემდეგ საერთაშორისო კომერცია შეიძლება უფრო მეტად დაეყრდნოს ევროკავშირის ფარგლებში, შეძლებისდაგვარად, ერთიან მიდგომას სასამართლო განსჯადობის შეთანხმებისადმი. ეროვნული შეზღუდვები, როგორცაა გერმანიის ხელშეკრულების სტანდარტული პირობების შინაარსის კონტროლი ან გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 38-ე პარაგრაფი, წინა პლანზე აღარ წამოიწევა. შედეგად, მხარეებს შეთანხმების საფუძველზე თავიდანვე შეეძლება სამართლებრივად უსაფრთხოდ გათვალონ, თუ რომელი სასამართლო განიხილავს მათ საქმეს.

დასახელმწიფოებრივი განსჯადობა, თუმცა ტერიტორიულად კომპეტენტური სასამართლო შეთანხმებული არ არის.“

¹¹³ ამგვარადვე: Gottwald (Fn. 14), Art. 25 Brüssel Ia-VO Rn. 67.

¹¹⁴ ამის საპირისპიროდ: Mankowski (Fn. 14), Art. 25 Brüssel Ia-VO Rn. 288.

¹¹⁵ Geimer, IZPR (Fn. 5), Rn. 1754 (in Deutschland analog § 15 Abs. 1 S. 2 ZPO); Gottwald (Fn. 14), Art. 25 Brüssel Ia-VO Rn. 67. Vgl. aber KG Beschluss v. 13.1.2000, 19 W 5398/99, IPRax 2001, 44.

¹¹⁶ შდრ. ასევე გენერალური ადვოკატის დასკვნითი ანგარიში ECLI:EU:C:2023:768 Rn. 47 და იქ მითითებული წყაროები – Inkreal: „დროის მომენტად უნდა ჩაითვალოს სასამართლო განსჯადობის შეთანხმების დადების დრო და არა იმ სასამართლოს მიმართვის დრო, რომელიც მხარეებმა მიუთითეს,“ რაც „სასამართლო განსჯადობის განსაზღვრის სახელშეკრულებო ხასიათისა და სამართლებრივი უსაფრთხოების“ გამო დამაჯერებელია. ასევე, Czernich, wbl 2004, 458 (462).